

Nasjonal evaluering av Den kulturelle skolesekken

Høringsuttalelse fra Fylkesmannen i Østfold, Område utdanning
17. januar 2007

Bakgrunn

Vi viser til brev fra Kultur- og kirkedepartementet av 09.11.2006 med forespørsel til høringsinstansene om å uttale seg bredt om Den kulturelle skolesekken (DKS) for å få et bedre bilde av hvordan DKS fungerer og hvordan ordningen best kan videreutvikles og styrkes. DKS i grunnskolen er evaluert av NIFU STEP og nedfelt i Rapport 5/2006 "Ekstraordinært eller selvfølgelig?" skrevet av Jorunn Spord og Synnøve S. Brandt.

Fra Kultur- og kirkedepartementets side blir ikke høringsinstansene bedt om å rette fokus mot spesielle områder eller vurdere spesifikke problemstillinger i rapporten. Det ville gjort utvelgelsen av uttalelser noe enklere, samtidig som vi ville blitt bundet opp og ikke selv kunnet velge sider ved DKS, som vi mener er sentrale å kommentere ut fra vår kunnskap om og våre erfaringer med DKS nasjonalt, regionalt og lokalt. Evalueringsrapporten er omfattende, og vi har derfor foretatt et utvalg; prioritert noen områder og utelukket andre. Det betyr at vi ikke uttaler oss så bredt som vi gjerne ville ut fra intensjonen med høringen, men tid og kapasitet setter grenser for dette. Videre er vi gjort kjent med høringsuttalelsen fra Østfold fylkeskommune, og skjeler også til den i våre vurderinger.

Evaluering av DKS/Turnéorganisasjonen i Østfold i 2003

Til orientering deltok vi i 2003 i en evaluering av Turnéorganisasjonen i Østfold initiert av Østfold fylkeskommune og utført av Stiftelsen Østfoldforskning. Evalueringen er nedtegnet i rapport nummer OR.03/oktober 2003. Forfatter av rapporten var Anne Rønning. Resultatene av evalueringen skulle a) legge grunnlag for en politisk beslutning om prøveprosjektet skulle etableres som en permanent ordning og b) dokumentere hva som fungerte bra og mindre bra samt gi oppslag til forbedringstiltak. Evalueringen viste at det overordnede målet om å bringe kulturopplevelser av høy kvalitet til skoleelevene var nådd og at prosjektet ble oppfattet som en ubetinget suksess i forhold til det målet. Det ble likevel foreslått en rekke forbedringstiltak for det videre arbeidet med DKS i Østfold.

Statens utdanningskontors/Fylkesmannens rolle i DKS i Østfold

Statens utdanningskontor og senere Fylkesmannen i Østfold, område utdanning, har vært involvert i DKS siden starten i 2001 og fram til dags dato. Utdanningsdirektøren har deltatt i styringsgruppa og en rådgiver har deltatt i en arbeidsgruppe, begge i etableringsfasen; i oppbyggingen og utviklingen av DKS. Senere har en rådgiver deltatt og deltar i faglig råd, som er Delta K - Østfolds fremste rådgivende faginstans.

Uttalelser om DKS med utgangspunkt i Evalueringen av "Ekstraordinært eller selvfølgelig?"

Skole og kultur

I brevet fra Læringssenteret av 11.10.2001 ble de statlige utdanningskontorene oppfordret til å bidra til at DKS ble forankret som begrep og faktisk aktivitet i skolesektoren på alle nivå, som en del av arbeidet med kvalitetsutvikling i grunnskolen. En grunntanke var at DKS reelt sett skulle være et møte mellom skole

og kultur. Et møte som skulle gi elevene kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet med formålet å innlemme kunstneriske og kulturelle uttrykk i realiseringen av skolens læringsmål. En møteplass for kultur og skole både på kulturens og skolens premisser - til beste for elevene. Denne møteplassen har vært og er en stor utfordring for samtlige aktører. Evalueringen hevder at det er et spenningsforhold mellom skolesektor og kulturfeltet. Denne spenningen blir hevdet å være størst på nasjonalt nivå og minst på kommunalt nivå, og kommer til uttrykk gjennom at kultursektoren er opptatt av opplevelse av kunst og kultur, mens skolesektoren har fokus på læring. Fra vårt ståsted har vi erfart og erkjent at møtet mellom skole og kultur, med elevene som målgruppe, krever særlig innsats fra begge parter på alle nivåer. Våre erfaringer tilsier at møtet mellom skole og kultur langt fra er uproblematisk på kommune- og skolenivå; spenningen er der. Partene vokter sine revir, og det er lett å tape fellesmål for DKS av syne. Fellesmål betyr ikke nødvendigvis likhet og enighet i tilnærming og utførelse i enhver situasjon. Drivkraften til utvikling av DKS kan nettopp være spenningen mellom "kulturkultur" og "skolekultur". Men – det må være dialog mellom partene i spenningsfeltet for å gjøre spenningen om til konstruktiv handling. Partene må øke innsikt i, kompetanse og trygghet på, samt bevissthet om sitt eget område, og bestrebe seg på å forstå den annen parts ståsted ut fra dette. Det krever fellestid og anledning til refleksjon og bevisst planlegging om hva DKS skal være på den enkelte skole og i kommunene. Vi har ofte erfart at arbeidet og ansvaret overlates til enkeltpersoner, til kommunale kulturkontakter og kulturkontakter på den enkelte skole. Mange av disse gjør en helhjertet innsats for å tilrettelegge for DKS, men dersom arbeidet ikke har en solid forankring i ledelsen på skole- og kommunenivå blir dette et arbeid og en aktivitet uten god nok kobling til skolens øvrige virksomhet, og blir ikke en integrert del av skolen som helhet.

Skolens og lærernes rolle

Evalueringen påpeker at skolens og lærernes rolle må avklares. (..) Skal DKS være en ordning der kultur- og skolesektoren samarbeider, må skole- og lærernivået tydeligere med i myndighetsutøvende organer, ikke bare ha ansvar for gjennomføring av beslutninger andre har tatt på høyere nivå i DKS-systemet. (..) Myndighetsutøvende organer er ikke konkretisert i denne sammenheng.

I organiseringen av DKS i Østfold er det lagt opp til stor grad av medvirkning fra kommunenes og skolens side fra oppstart i 2001 til dags dato. Østfold fylkeskommune har for eksempel i hele perioden arrangert "Kreativ Arena"; en årviss møteplass der aktuelle produksjoner blir presentert for kommunale kulturkontakter og kulturkontakter/lærere på den enkelte skole. Representanter fra ulike fagmiljøer, fra kunst- og kulturinstitusjoner lokalt, regionalt og nasjonalt deltar. I et slikt forum er det gitt stor mulighet til dialog mellom partene om ulike temaer. Dette er gjort for nettopp å gi skolen ved ledere og lærere anledning til å påvirke innholdet i og organiseringen av DKS, uformelt/formelt. Forutsetningen for at arbeidet som gjøres på disse samlingene skal ha effekt, er at kunnskap og erfaring tilbakeføres til den enkelte arbeidsplass. Vårt inntrykk er at slik tilbakeføring av kunnskap og erfaring skjer i liten grad, dvs. at det ikke finnes gode nok systemer og rutiner for implementering og videreutvikling av det som er opplevd og erfart på samlingene. Her ser vi et stort forbedringspotensiale fra kommuners og skolars side, som igjen er en forutsetning for en god dialog mellom skole- og kultursektor. Elever har til nå ikke vært målgruppe for disse samlingene, men med et tilpasset opplegg for dem på deler av samlingene, vil det kunne la seg gjøre.

Representantene fra kommuner og skoler har i Østfold har gitt uttrykk for at de ønsker en regional organisering av DKS i tillegg til en lokal kulturell skolesekk. Dette for å sikre volum, bredde og kvalitet i kunst- og kulturtilbudene. Påvirkningsmuligheter finnes i systemet, men benyttes i begrenset grad.

Samarbeid på regionalt nivå mellom fylkeskommunen og fylkesmannen

I evalueringen påpekes at spenningen mellom kultur- og skolesektoren vedvarer og vedlikeholdes, spesielt på nasjonalt nivå. Skal DKS trekkes mot en ren kunst- og kulturpolitisk ordning for visning av profesjonell kunst i skolen, eller skal ordningen være en kultur- og skolepolitisk ordning realisert mellom kultur- og skolesektoren? Diskusjonen om dette pågår og er langt fra avsluttet. Fra vårt ståsted ser vi at et samarbeid på regionalt nivå, med DKS målsetting for øye, i større grad fremmer en utvikling av DKS enn hemmer den.

Fylkeskommunens og fylkesmannens samarbeid om DKS over tid gir mulighet for gjensidig innsikt, medvirkning og inngripen i hverandres arbeidsområder med basis i en klar forståelse av egen og andres roller. Fylkesmannen kan på ulike måter bidra til å videreutvikle DKS til beste for elevene og skolen gjennom informasjon og veiledning overfor skoleeier. Dette er nedfelt i embetsoppdraget fra Kunnskapsdepartementet/Utdanningsdirektoratet.

Tidligere har Fylkesmannen hatt en påvirkningsmulighet til å fremme utvikling av DKS ved godkjenningssprosedyrer av kommunale planer for kompetanseutvikling. Den muligheten har ikke Fylkesmannen lenger på samme måte og i samme grad. Fylkesmannens deltakelse i faglig råd for DKS gir imidlertid en god mulighet til å holde seg orientert og påvirke utviklingen på en konstruktiv måte på regionalt nivå i samarbeid med fylkeskommunen.

Helhet og sammenheng

Dersom DKS skal lykkes må den være en integrert del av skolens virksomhet. Kunst- og kulturtiltak, initiert og gjennomført av utenforstående på skolens arena, har ofte tidligere fungert som en enkelthendelse, en enkeltopplevelse uten forankring i skolens planer og innhold der og da. Skolen må legge til rette for DKS når det gjelder innhold, organisering og administrasjon. DKS må være ønsket og prioritert av samtlige av skolens aktører for å bidra til opplevelse, opplæring og dannelses slik den er ment å være. DKS må være en del av det kommunale planverk og virksomhetsplaner for den enkelte skole. Den må være en integrert del av undervisningen og må kunne gjenfinnes i mange og ulike fag. Store nasjonale prosjekter som "Gi rom for lesing!" har i hele perioden, 2002 – 2007, lagt vekt på en kobling til DKS.

Den lokale kulturelle skolesekken, på kommune- og skolenivå, er et viktig element i utviklingen av den fylkeskommunale skolesekken. Og vise versa. De kan påvirke hverandre gjensidig positivt. Det forutsetter at partene vet nok om hverandres strategier og tiltak. I vid forstand snakker vi om kompetanse til dette arbeidet og behov for kompetanseutvikling.

I denne sammenheng kan nevnes at fylkesmannen har, som statens representant, til oppgave å bidra til koordinering av kompetanseutviklingstiltak ved å stimulere samarbeidet mellom kommuner, fylkeskommuner, partene i arbeidslivet, høyskoler og andre fagmiljøer. (Jfr. Strategi for kompetanseutvikling i grunnopplæringen 2005 – 2008)

DKS som monolog eller dialog

I møte mellom skole og DKS er det en forutsetning at skolene er godt forberedt til å ta imot utøverne, praktisk som innholdsmessig, på samme måte som utøvere fra DKS har krav på seg til å levere produkter av høy kvalitet. Hvorvidt formidlingen skal være monologisk eller dialogisk blir drøftet i evalueringen. Evalueringen hevder at den dialogiske formidlingsformen synes å være den beste. Ut fra våre erfaringer stiller vi oss spørrende til om den ene formidlingsformen er mer relevant og vellykket enn den andre. Mangfold av presentasjoner og aktiviteter mener vi må prege DKS, slik vi synes den har fungert i Østfold. Uansett blir det viktig å være forberedt fra skolens side og ha en bevissthet om hva som skal skje. Det må være plass til rene kunst- og kulturopplevelser, i en monologisk formidlingsform, som ikke har en umiddelbar pedagogisk begrunnelse og funksjon, side om side med produksjoner som involverer elever mer aktivt, i en dialogisk formidlingsform. Mangfoldet i produksjonene mener vi speiler kunsten og kulturens egenart, noe skolen må være parat til å ta imot. Rene kunst og kultur formidlet enveis kan gi elevene store læringsopplevelser, som elevene i etterkant kan ta ut i økt innsikt, erkjennelse og kunnskap. (Vi viser for øvrig til Østfold fylkeskommunes høringsuttalelse, pkt 2.2.)

Avsluttende kommentar

DKS er et viktig og verdifullt tilskudd til skolens pedagogiske virksomhet. Skolen er den arenaen i samfunnet der alle barn og unge møtes. Som nevnt i evalueringen kan kunst- og kulturformidling i skolen ha en demokratiserende funksjon ved at mange får felles referanser, felles virkemidler og felles arenaer for samhandling.

Det er ikke et mål i seg selv at DKS finner en endelig form, men at den utvikles på bakgrunn av systematisert kunnskap og erfaringer på alle nivåer. Det gjelder innhold, organisering og administrasjon. Både skole og kultur er bevegelige størrelser, og endres over tid. I spenningsfeltet mellom skole og kultur er det dynamikk og utfordringer nok til å drive DKS framover. Men - det krever at aktørene, uansett hvor de befinner seg, har evne og vilje til å være i spenningen og stadig tåle utfordringer, og ta dem! Og – at det finnes vilje til å samarbeide på tvers av skillelinjer.

Planen om å utvide DKS til også å inkludere videregående opplæring og barnehager er interessant. I sin høringsuttalelse sier Østfold fylkeskommune at de er klar for en slik utvidelse dersom det legges økonomisk til rette for det. Et slikt utsagn slutter vi oss velvilligst til.